

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ,
БУДІВНИЦТВА ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Заступник директора
з навчальної роботи

М.Д.Зайченко

М.Д.Зайченко

“ 11 ” 04 2023 року

ПРОГРАМА
КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ
для здобувачів фахової передвищої освіти

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТУВАННЯ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИЙ СТУПІНЬ	ФАХОВИЙ МОЛОДШИЙ БАКАЛАВР

м. Білгород-Дністровський – 2023 рік

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Костенко Світлана Олександрівна - спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Білгород-Дністровського коледжу природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій - керівник проектної групи;

Гуляєва Тетяна Олександрівна - спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Білгород-Дністровського коледжу природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій - член проектної групи;

Буряк Оксана Олександрівна - спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Білгород-Дністровського коледжу природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій - член проектної групи.

Циклова комісія фінансово-економічних дисциплін розглянула та схвалила програму кваліфікаційного іспиту для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» із спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» на 2022–2023 навчальний рік.

Протокол N 9 від «11» квітня 2023 року

Голова циклової комісії  С.СТЕПОВА

ЗМІСТ

ВСТУП

1. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

**2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ІСПИТУ**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

**4. ОРІЄНТОВНІ ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ІСПИТУ**

5. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

ВСТУП

Програма кваліфікаційного іспиту складена відповідно до кваліфікаційних характеристик фахового молодшого бакалавра та стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 Управління та адміністрування. Кваліфікаційний іспит проводиться для комплексної перевірки рівня підготовки випускників фахової передвищої освіти із запропонованими цикловою комісією тематичними розділами навчального матеріалу з метою визначення можливості опанування випускниками освітніх компонентів освітньо-професійної програми.

Програма кваліфікаційного іспиту для випускників освітньо-професійного ступеня Фаховий молодший бакалавр спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 Управління та адміністрування орієнтована на результати навчання, досягнуті здобувачами фахової передвищої освіти за підсумками опанування освітньо-професійною програмою.

Випускники повинні знати:

- механізм функціонування та діагностику стану державних фінансів, у тому числі бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування;

- постанови, розпорядження, накази, методичні, нормативні та інші матеріали з організації фінансової роботи;

- економічні аспекти діяльності суб'єктів господарювання;

- порядок складання фінансових програм, кредитних заявок і кошторисів;

- нормування оборотних активів;

- правила довгострокового та короткострокового кредитування підприємства, нарахування та сплати платежів до державного та місцевого бюджетів;

- порядок фінансових розрахунків;

- порядок і строки складання звітності про фінансову діяльність підприємства;
- причини виникнення, форми державного кредиту, види державного боргу;
- суть, форми, види страхування;
- об'єктивні засади, структуру, інструменти фінансового ринку;
- теоретико-практичні основи використання фінансів у сфері зовнішньоекономічних відносин;
- нормативно-законодавче забезпечення функціонування суб'єктів фінансового ринку в Україні;
- основні принципи та методи державного регулювання фінансового ринку;
- порядок нарахування та сплати податків і обов'язкових зборів та платежів до бюджету та державних цільових фондів;
- принципи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності;
- форми відповідальності платників податку за порушення податкового законодавства.

Випускники повинні вміти застосовувати набуті знання у практичній діяльності для вирішення професійних завдань, володіти методичним інструментарієм здійснення базових контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Дисципліни, що виносяться на державну атестацію

№ з/п	Шифр і назва спеціальності за ОПП	Дисципліна, що виносяться на державну атестацію
1	2	3
1.	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	<ul style="list-style-type: none"> - Фінанси - Бюджетна система - Банківські операції - Страхові послуги - Податкова система

Програму кваліфікаційного іспиту оприлюднено на офіційному веб-сайті Білгород-Дністровського фахового коледжу природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій <http://bdkpbkt.org.ua/education-proc-072/opp-docs>

1. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Організація та проведення кваліфікаційного іспиту базуються на таких принципах:

- академічна доброчесність;
- об'єктивність;
- прозорість і публічність;
- нетерпимість до корупційних та пов'язаних з корупцією діянь.

Інформація про результати складання кваліфікаційного іспиту зазначається у додатку до диплому.

Програма кваліфікаційного іспиту затверджується у встановленому порядку.

Кваліфікаційний іспит є обов'язковим компонентом індивідуального навчального плану здобувача фахової передвищої освіти. Здобувач допускається до складання кваліфікаційного іспиту за умови відсутності в нього академічної заборгованості.

При розробці програми кваліфікаційного іспиту для здобувачів освіти освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра були враховані вимоги освітньо-професійної програми та навчального плану.

При розробці програми кваліфікаційного іспиту для здобувачів освіти освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра були використані такі основні методичні підходи:

1. Для перевірки відповідності теоретичних знань випускників та їх практичної підготовки вимогам освітньої характеристики фахового молодшого бакалавра у розділах програми кваліфікаційного іспиту зазначені основні теоретичні питання, якими має оволодіти здобувач фахової передвищої освіти з навчальних дисциплін, щоб мати можливість працювати за професійним призначенням.

2. Кваліфікаційний іспит має комплексний характер, тому його програма складається з узагальнених розділів програм дисциплін обов'язкового компоненту

освітньо-професійної програми для оцінки загального рівня кваліфікації випускника.

3. Кваліфікаційний іспит проводиться за допомогою екзаменаційних білетів, складених відповідно до цієї програми. Екзаменаційні білети містять три теоретичні та одне практичне питання на які повинна бути вичерпна відповідь.

4. Приймає кваліфікаційний іспит Екзаменаційна комісія, склад якої затверджується у встановленому порядку.

5. Перед початком кваліфікаційного іспиту до Екзаменаційної комісії подаються відповідні документи: наказ директора коледжу про допуск до кваліфікаційного іспиту, довідка про виконання здобувачем фахової передвищої освіти індивідуального навчального плану.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Кваліфікаційний іспит проводиться на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії у формі відповідей на питання екзаменаційних білетів. Рішення щодо оцінювання здобувачів фахової передвищої освіти приймається на закритому засіданні Екзаменаційної комісії відкритим голосуванням простою більшістю.

Результати кваліфікаційного іспиту визначаються оцінками за національною шкалою - «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Протоколи засідання Екзаменаційної комісії, залікові книжки та індивідуальні навчальні плани здобувачів фахової перед вищої освіти підписують голова та члени Екзаменаційної комісії.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

3.1 ДИСЦИПЛІНА «ПОДАТКОВА СИСТЕМА»

Основи організації податкової системи України

Сутність податків. Функції податків. Елементи податку. Класифікація податків. Поняття податкової системи і вимоги до неї. Структурна побудова податкової системи. Поняття податкової політики та її напрямки. Економічна ефективність податкової системи. Податкова служба держави, склад податкової служби України. Права й відповідальність працівників державної податкової служби.

Загальнодержавні податки

Податок на прибуток підприємства. Ставка податку на прибуток. Суб'єкт і об'єкт оподаткування ПП. Податкові пільги. Звітний період та звітність.

Податок на додану вартість. Методика включення податку в ціну. Платники і ставки податку. Об'єкт оподаткування. Пільги по ПДВ, їх направленість та дія. Порядок обчислення податку на додану вартість. Декларація з ПДВ, її зміст, порядок складання.

Оподаткування доходів фізичних осіб. Загальний оподатковуваний дохід. Податкові соціальні пільги порядок їх надання фізичним особам. Ставки податку на доходи фізичних осіб. Звітність.

Акцизний податок як форма специфічних акцизів. Особливості акцизного оподаткування в Україні. Суб'єкти та об'єкти акцизного податку. Платники акцизного збору, об'єкт оподаткування. Перелік підакцизних товарів і ставки акцизного податку. Звітність по акцизному податку.

Мито. Види мита. Визначення товарної позиції. Порядок обчислення суми мита. Порядок розрахунків та сплати митних платежів до бюджету. Види платежів за ресурси, особливості формування ставок та визначення платників. Екологічний податок.

Місцеві податки

Податок на майно. Плата за землю. Податок на нерухоме майно, віддільне від земельної ділянки. Транспортний податок. Платники, об'єкт оподаткування, ставки податку, терміни сплати і порядок зарахування до бюджету. Порядок надання пільг. Єдиний податок. Умови застосування, групи, ставки ЄП. Порядок справляння туристичного збору, збору за паркування автомобілів.

Інші податки і збори

Єдиний соціальний внесок. Законодавче регулювання сплати ЄВ. Платники, ставка ЄВ. Порядок нарахування і сплати ЄВ. Податкова соціальна пільга. Звітність з ЄСВ. Тимчасовий податок – Військовий збір. Платники, ставка, база оподаткування.

Податкова звітність

Поняття податкової декларації. Порядок складання податкової декларації та подання до контролюючих органів. Електронний кабінет платника податків. Електронний цифровий підпис.

Податкові перевірки

Види та порядок проведення податкових перевірок. Строки проведення перевірок. Оформлення результатів перевірок. Відповідальність за порушення податкового законодавства.

Питання до державного кваліфікаційного екзамену з дисципліни

«Податкова система»

1. Поняття та види податків. Загальнодержавні і місцеві податки
2. Структура податкової системи України. Види податків та механізм їх сплати. Контролюючі органи та платники податків
3. Права та обов'язки платників податків
4. Податок на прибуток
5. Податок на додану вартість
6. Оподаткування заробітної плати. ПДФО, ВЗ, ЄСВ
7. Види та порядок проведення податкових перевірок

3.2 ДИСЦИПЛІНА «ФІНАНСИ»

Суть фінансів, їх функції і роль

Об'єкт, предмет і завдання вивчення навчальної дисципліни “Фінанси”. Історичний аспект становлення та розвитку фінансової науки. Предмет і метод фінансової науки. Історичний характер фінансів, їх генезис. Об'єктивні передумови виникнення фінансів. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин. Склад та особливості централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів.

Фінансова система

Суть і поняття фінансової системи країни. Структура фінансової системи України. Сфери та ланки фінансових відносин: державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси. Фінансовий ринок. Організаційна структура фінансової системи.

Фінансова політика і фінансовий механізм

Сутність та завдання фінансової політики. Суб'єкти фінансової політики. Складові фінансової політики. Фінансова стратегія і фінансова тактика. Фінансова політика України на сучасному етапі.

Суть фінансового механізму і його складові елементи. Фінансові методи. Фінансові важелі, стимули, санкції. Фінансовий контроль.

Фінанси підприємницьких структур

Грошові надходження підприємств, їх склад, економічна характеристика й класифікація. Розмежування коштів підприємств на власні й залучені. Виручка від реалізації продукції, робіт та послуг, її розподіл. Фактори, що впливають на її розмір. Зміст і класифікація видатків підприємств. Прибуток, його економічна суть та функції. Формування чистого прибутку. Фінансовий стан підприємства, його оцінка.

Державні фінанси

Економічна сутність державних фінансів. Функції державних фінансів. Правові основи фінансів держави в Україні. Система державних фінансів та державна фінансова політика. Склад і структура державних фінансів в Україні, їх

правова та організаційна основа. Характеристика окремих ланок державних фінансів. Взаємозв'язок між окремими сферами та ланками системи державних фінансів. Зміст та завдання фінансової політики держави на сучасному етапі.

Бюджет і бюджетна система

Економічна природа і суть бюджету. Місце й значення бюджету в загальній системі фінансових відносин. Функції бюджету. Бюджетний механізм фінансового регулювання в умовах переходу до ринкових відносин. Бюджетна політика держави. Фінансова програма оздоровлення економіки України та роль бюджету в її здійсненні.

Бюджетний устрій і бюджетна система. Види бюджетів України. Розподіл доходів і витрат між ланками бюджетної системи. Бюджетне регулювання. Поняття закріплених і регулюючих доходів. Субвенції, субсидії, дотації, їх значення в збалансуванні бюджетів різних рівнів. Бюджетний процес, його поняття, основні елементи.

Доходи і видатки державного бюджету

Економічна сутність доходів і видатків бюджету, їх класифікація. Організація бюджетного планування та його удосконалення. Формування доходів державного бюджету, їх склад і структура. Видатки державного бюджету. Основні напрямки використання бюджетних коштів. Бюджетний дефіцит. Поняття, причини виникнення. Проблеми скорочення й можливі джерела покриття бюджетного дефіциту.

Податки і податкова система

Суть і функції податків. Роль податків у фіскальній політиці держави. Класифікація податків, її ознаки. Види податків. Прямі і непрямі податки. Оподаткування доходів фізичних осіб. Сутність та фіскальна роль податку на додану вартість. Акцизний податок як форма специфічних акцизів. Мито як фіскальний інструмент та засіб митного регулювання. Основи земельного оподаткування в Україні. Плата за ресурси. Економічне призначення ресурсних платежів. Майнове оподаткування. Державне мито. Місцеві податки і збори. Інші платежі до бюджету. Податкові перевірки.

Місцеві фінанси

Суть місцевих фінансів, причини їх появи, їх склад. Взаємозв'язок місцевих і державних фінансів. Функції місцевих фінансів. Фінансові ресурси місцевого самоврядування. Система місцевих фінансових інститутів. Місцеві бюджети, їх доходи. Фінансування витрат місцевого господарювання.

Державні цільові фонди

Склад фондів, їх економічна природа і призначення. Пенсійний фонд України: призначення, джерела формування, напрямки використання. Порядок нарахування і оплати обов'язкових страхових внесків на пенсійне страхування підприємствами й громадянами. Фонди соціального страхування.

Державний кредит і державний борг

Економічна суть державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави і покритті бюджетного дефіциту. Види та форми державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит.

Державний борг, його структура. Внутрішній та зовнішній, поточний та капітальний державний борг. Причини і наслідки зростання державного боргу. Джерела погашення державного боргу. Обслуговування державного боргу.

Страхування і страховий ринок

Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Система страхових фондів. Принципи обов'язкового і добровільного страхування. Страхування майна юридичних і фізичних осіб, його види й форми. Особисте страхування його суть і значення в забезпеченні соціального захисту громадян. Види особистого обов'язкового і добровільного страхування. Страховий ринок. Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні. Ліцензування страхової діяльності.

Фінансовий ринок

Поняття про фінансовий ринок, його значення. Класифікація фінансових ринків. Характеристика ринку цінних паперів. Види цінних паперів, які можуть випускатись і обертатись в Україні. Державний контроль за випуском і обігом цінних паперів. Фондова біржа: правове положення, організація і порядок роботи.

Міжнародні фінанси

Економічна природа і призначення міжнародних фінансів. Валютні відносини та валютні системи, їх еволюція. Валютний курс. Види і форми валютних курсів. Валютне регулювання та валютні обмеження: суть і необхідність. Конвертованість валюти та механізм її забезпечення. Валютні операції. Державний контроль за здійсненням валютних операцій і своєчасним надходженням коштів. Міжнародні валютно-фінансові інститути.

Питання до кваліфікаційного іспиту з дисципліни «Фінанси»

1. Сутність і функції фінансів
2. Поняття і структура фінансової системи
3. Фінансова політика та її складові. Фінансова стратегія, фінансова тактика та інші види фінансової політики
4. Фінансовий механізм та його основні елементи
5. Державний фінансовий контроль. Види фінансового контролю
6. Фінанси підприємств. Фінансові ресурси підприємств. Джерела фінансування підприємств
7. Поняття державних фінансів. Ланки та рівні державних фінансів
8. Державний бюджет. Система показників, що характеризують державний бюджет
9. Бюджетний устрій. Структурна побудова бюджету
10. Бюджетний процес. Стадії бюджетного процесу
11. Поняття та види доходів бюджету. Склад доходів бюджету та фактори, що впливають на доходи бюджету
12. Поняття витрат та видатків бюджету. Класифікація видатків бюджету. Секвестр. Захищені статті бюджету
13. Профіцит і дефіцит бюджету. Причини виникнення дефіциту бюджету. Джерела фінансування бюджетного дефіциту
14. Поняття та види податків. Елементи системи оподаткування
15. Податкова система та принципи оподаткування
16. Поняття та структура місцевих бюджетів в Україні

77. Доходи місцевих бюджетів
18. Видатки місцевих бюджетів
19. Поняття і призначення державних цільових фондів. Пенсійний фонд. Фонди соціального страхування
20. Поняття і види державного кредиту
21. Державний борг та причини його виникнення
22. Економічна сутність страхування. Страхові відносини. Види страхування
23. Поняття фінансового ринку. Суб'єкти і об'єкти ринку. Види цінних паперів в Україні
24. Міжнародні фінанси

3.3. ДИСЦИПЛІНА «БЮДЖЕТНА СИСТЕМА»

Сутність, призначення і роль бюджету держави

Бюджет як економічна категорія. Функції бюджету держави. Бюджетна політика. Бюджетний механізм. Роль і місце бюджету в державному регулюванні соціально-економічного розвитку. Нормативно-правове забезпечення бюджетних відносин та бюджетна політика в Україні.

Бюджет як основний фінансовий план держави

Суть та специфіка бюджету як фінансового плану в Україні. Бюджетна класифікація. Структура бюджету як фінансового плану, стадії та методи бюджетного планування. Бюджетне планування. Використання програмно-цільового методу бюджетному плануванні. Бюджетне прогнозування.

Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний дефіцит як показник стану бюджету. Причини виникнення та соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту. Джерела фінансування бюджетного дефіциту та шляхи його скорочення. Державний борг України.

Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи країни

Структура бюджетної системи та принципи бюджетного устрою. Розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. норми

бюджетного права. Сутність та стадії бюджетного процесу. Зміст стадій бюджетного процесу на місцевому рівні Управління бюджетною системою.

Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Бюджетне регулювання. Суть і зміст міжбюджетних відносин. Форми міжбюджетних відносин в Україні. Поняття та порядок обчислення сум базової (реверсної) дотації.

Система доходів бюджету

Сутність, зміст та класифікація доходів бюджету. Загальна характеристика доходів бюджету. Джерела та методи формування доходів бюджету. Розрахунок структури доходів Державного бюджету.

Система видатків бюджету

Сутність, склад, класифікація видатків бюджету та визначення їх структури в бюджеті поточного року. Бюджетне фінансування. Розпорядники бюджетних коштів. Кошторис бюджетної установи. Бюджетне нормування. Порядок складання, розгляду та затвердження кошторису видатків.

Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Необхідність і склад видатків на економіку. Видатки бюджетів на фінансування окремих галузей економіки: видатки на промисловість та енергетику; видатки на АПК; операційні видатки на розвиток економіки; інші видатки на економічну діяльність. Видатки бюджетів на науку та фундаментальні дослідження. Форми фінансування видатків на економічну діяльність, державні кредити та дотації.

Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Видатки бюджетів на загальну середню освіту. Видатки бюджетів на підготовку кадрів. Видатки бюджетів на фінансування охорони здоров'я. Видатки бюджетів на фінансування закладів культури і мистецтва. Бюджетне фінансування розвитку фізичної культури і спорту. Видатки з бюджетів та фондів соціального страхування на соціальний захист населення. Видатки бюджету на освіту. Кошторис освітньої установи. Видатки бюджету на охорону здоров'я. Кошторис установи охорони здоров'я.

Видатки бюджету на оборону та управління

Видатки на національну оборону. Поняття військової доктрини держави та бюджетне фінансування в залежності від неї. Видатки на управління. Структура видатків Державного бюджету на фінансування державного управління.

Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Суть, поняття та форми державного кредиту. Суть і класифікація державних позик. Державний борг і способи коригування позикової політики. Визначення поточної вартості та дохідності державних облігацій.

Питання до кваліфікаційного іспиту з дисципліни «Бюджетна система»

1. Поняття та функції бюджету держави
2. Бюджетна класифікація. Складові частини (розділи) бюджету
3. Структура бюджетної системи у горизонтальному і вертикальному розрізі. Бюджетний устрій
4. Поняття та послідовність бюджетного процесу
5. Склад доходів бюджету та фактори, що на них впливають
6. Видатки та витрати бюджету
7. причини та наслідки дефіциту бюджету. Основні методи його фінансування
8. Внутрішні та зовнішні державні кредити. Причини і наслідки державного боргу. Бюджетна безпека
9. Місцеві бюджети. Загальний і спеціальний фонд. Поточний бюджет і бюджет розвитку
10. Доходи і видатки місцевих бюджетів
11. Міжбюджетні відносини. Децентралізована форма регулювання бюджету
12. Горизонтальні і вертикальні фіскальні дисбаланси. Фінансове вирівнювання. Міжбюджетні трансферти

3.4. ДИСЦИПЛІНА «БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ»

Банківська система України

Основні етапи створення і сучасний стан банківської системи України. Поняття банківської системи, її структура і функції, завдання. Нормативно-правова база функціонування банківської системи України. Види банківських систем, їх відмінності та особливості функціонування сучасних банківських систем розвинутих країн.

Створення та організація діяльності комерційного банку

Поняття комерційного банку, нормативно-правові документи, що регулюють його діяльність. Види і форми організації комерційних банків. Принципи діяльності комерційних банків та їх основні функції.

Види банківських операцій. Пасивні операції банку і їх загальна характеристика. Активні операції банку, їх зміст і характеристика. Основні види банківських послуг. Операції банку з обслуговування власної господарчої діяльності.

Порядок реєстрації банків. Вимоги до засновників та установчих документів комерційного банку. Характеристика документів, що подаються для реєстрації банку. Джерела та особливості формування капіталу. Ліцензування банківської діяльності. Особливості створення банків за участю іноземного капіталу.

Організаційна структура та управління банком. Вищий орган управління та його завдання. Спостережна рада банку та її функції. Виконавчі та контрольні органи банку. Структура функціональних підрозділів банку та критерії їх створення.

Формування ресурсів комерційного банку

Банківські ресурси, їх склад і загальна характеристика. Власний капітал банку, структура і джерела формування. Проблеми капіталізації вітчизняних банків. Депозити та вклади як головне джерело банківських ресурсів. Поточні депозити, їх види та економічна характеристика. Види та методи залучення вкладів населення. Особливості залучення ресурсів на міжбанківському ринку.

Залучення коштів шляхом рефінансування Національним банком України.
Залучення коштів за рахунок випуску банком боргових зобов'язань.

Розрахунково-касові операції комерційного банку

Основи організації грошових розрахунків у народному господарстві.
Операції з розрахунково-касового обслуговування суб'єктів господарювання.

Ведення рахунків клієнтів. Види рахунків, порядок їх відкриття та обслуговування. Особливості ведення бюджетних рахунків. Процедура закриття банківських рахунків. Безготівкові міжгосподарські розрахунки. Форми безготівкових розрахунків.

Платіжні інструменти та схеми здійснення платежів у господарському обороті. Розрахунки платіжними дорученнями та чеками. Характеристика та переваги розрахунків акредитивами. Вексель як форма міжгосподарських розрахунків.

Міжбанківські розрахунки. Кореспондентські відносини між банками. Види і порядок функціонування кореспондентських рахунків. Система електронних платежів України (СЕП). Національна система масових електронних платежів (НСМЕП), її призначення та учасники. Види, характеристика та межі використання платіжних карток.

Сфера використання готівкових розрахунків. Касові операції комерційних банків. Порядок приймання банками готівки. Порядок видачі банками готівки. Здійснення касових операцій через банкомати. Забезпечення касової діяльності банку. Контроль за дотриманням касової дисципліни

Операції банків з вексями

Вексель та його економічна сутність. Види і характеристика векселів. Реквізити векся та порядок їх заповнення. Види вексельних операцій банків, їх загальна характеристика. Активні операції з вексями. Операції по врахуванню векселів, їх економічна сутність. Кредитування під заставу векселів. Гарантійні операції з вексями. Авалювання та акцептування векселів. Перевірка юридичної та економічної надійності векся.

Пасивні операції з вексями. Перерахування векселів як засіб залучення коштів. Емісія та використання банківських векселів. Посередницькі операції

банків з векселями. Інкасування та доміциляція векселів. Зберігання векселів за дорученням клієнтів.

Кредитні операції банків

Кредитна політика банку і основи організації кредитної роботи в банку. Суб'єкти кредитних відносин. Принципи і умови банківського кредитування. Позичкові рахунки та режими їх використання. Характеристика етапів кредитування. Кредитні ризики та методи їх мінімізації. Види банківських кредитів та їх економічна характеристика. Ознаки класифікації кредитів за методикою НБУ. Особливості надання споживчих і іпотечних кредитів. Кредитні лінії. Контокорентні і онкольні кредити.

Операції банків з цінними паперами

Загальна характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів. Вимоги до ліцензування операцій банків з цінними паперами. Організація виконання банком операцій з цінними паперами. Емісійні операції комерційних банків. Операції з випуску пайових цінних паперів. Операції з випуску боргових зобов'язань. Випуск похідних цінних паперів. Інвестиційні операції банків з цінними паперами, їх загальна характеристика. Заставні операції банків з цінними паперами. Вимоги до цінних паперів як до предмету застави. Особливості отримання кредитів від НБУ під заставу державних цінних паперів.

Професійна діяльність банків на ринку цінних паперів. Реєстраторські, депозитарні та облікові операції банків.

Банківські інвестиції

Економічна сутність і форми банківських інвестицій. Цілі та стратегії інвестиційної діяльності комерційних банків. Інвестування шляхом довгострокового кредитування. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Ефективність реальних інвестицій банку і моделі її оцінки. Портфельні інвестиції банків. Принципи формування портфеля цінних паперів. Напрями проведення інвестиційного аналізу при формуванні портфеля цінних паперів. Інвестиційні ризики та методи управління якістю інвестиційного портфеля.

Операції банків з іноземною валютою

Організація кореспондентських відносин з іноземними банками. Порядок відкриття кореспондентських рахунків в іноземних та уповноважених банках. Міжнародні платіжні системи і їх характеристика. Операції банків з іноземною валютою: характеристика та законодавча база. Валютний курс та його обчислення. Валютні операції банків на офіційному та міжбанківському валютному ринку.

Нетрадиційні банківські операції та послуги

Загальна характеристика та види нетрадиційних банківських операції та послуг. Лізингові операції, її технологія та значення лізингу для оновлення основних засобів в країні. Банківські гарантії та поручительства. Посередницькі, консультативні та інформаційні послуги. Трастові послуги комерційних банків. Факторинг і форфейтинг як методи кредитування. Операції з дорогоцінними металами.

Забезпечення фінансової стійкості банку

Форми бухгалтерської та фінансової звітності банку. Зміст і структура балансу. Фінансові звіти банку про прибутки та збитки. Доходи банку, їх структура та джерела формування. Структура витрат банку. Прибутковість комерційного банку та методи її оцінки. Ліквідність та платоспроможність банку і чинники, що на них впливають. Регулювання банківської діяльності з боку НБУ. Економічні нормативи, що регулюють діяльність банків, та контроль за їх дотриманням. Оцінка ефективності фінансової діяльності банку.

Питання до кваліфікаційного іспиту з дисципліни «Банківські операції»

1. Сучасна банківська система України
2. Суть банку. Види банків та порядок їх створення в Україні
3. Організація діяльності банку. Типова структура банку.
4. Класифікація банківських операцій і послуг
5. Банківська документація
6. Баланс банку. Ресурси банку та їх формування

7. Економічний зміст депозитних операцій, їх класифікація та загальна характеристика
8. Організація грошових розрахунків у національному господарстві
9. Основні форми безготівкових розрахунків, порядок проведення розрахункових операцій
10. Загальна характеристика касових операцій банку
11. Види та порядок оформлення касових операцій
12. Поняття, види та характеристика банківських платіжних карток
13. Принципи, функції, форми та види кредиту
14. Організація банківського кредитування
15. Плата за кредит, Види відсоткових ставок
16. Форми забезпечення кредиту
17. Оцінка кредитоспроможності позичальника
18. Кредитний ризик та методи управління ним
19. Сутність банківських інвестиційних операцій
20. Види банківської діяльності на фондовому ринку
21. Особливості вексельного обігу. Класифікація вексельних операцій банку.
22. Кредитні операції з векселями
23. Організаційні основи здійснення валютних операцій
24. Торговельні операції з іноземною валютою
25. Неторговельні операції з іноземною валютою
26. Лізингові операції
27. Факторингові операції
28. Організація послуг зі зберігання цінностей
29. Поняття фінансової стійкості банку. Прибутковість банку
30. Значення ліквідності банку

3.5. ДИСЦИПЛІНА «СТРАХОВІ ПОСЛУГИ»

Страхові послуги та особливості їх реалізації

Страхові послуги як специфічний товар. Ознаки, які характеризують страхову послугу. Безпосередній продаж: переваги й недоліки. Продаж через посередників: переваги й недоліки. Права і обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства України до страхових посередників. Контроль з боку страхових компаній і держави за реалізацією страхових послуг.

Порядок укладення та ведення страхової угоди

Етапи проходження страхової угоди: заява про страхування; андеррайтинг; укладання договору страхування; видача полісів, врегулювання вимог страхувальників щодо відшкодування збитків. Укладання договору страхування. Страховий поліс як форма договору страхування. Зміст страхового полісу. Страховий сертифікат. Дії страховика щодо розслідування характеру і розмірів збитків. Страховий акт (аварійний сертифікат). Порядок страхової виплати. Винятки.

Страхування життя та пенсій

Необхідність і значення страхування життя та пенсій громадян. Особливості страхування. Розвиток і сучасний стан страхування. Види страхування життя. Змішане страхування життя. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Порядок визначення і сплати страхових премій.

Страхування від нещасних випадків

Необхідність і значення страхування громадян від нещасних випадків. Розвиток і сучасний стан страхування. Форми і види страхування. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Добровільні види страхування від нещасних випадків та умови їх проведення. Індивідуальне страхування громадян від нещасних випадків.

Медичне страхування

Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування. Обов'язкове медичне страхування. Обсяг відповідальності страховика. Страхова сума. Організація роботи страховика, пов'язана з настанням відповідальності за фактом страхового випадку. Відмова у виплаті. Добровільне медичне страхування. Договір страхування. Обсяг відповідальності страховика. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страхова премія. Порядок визначення і виплати страхової суми. Відмова у виплаті.

Страхування здоров'я на випадок хвороби. Безперервне страхування здоров'я. Медичне страхування громадян, які виїжджають за кордон.

Страхування майна та відповідальності підприємств

Зміст поняття «підприємницькі ризики». Роль страхування у забезпеченні потреб підприємця в страховому захисті. Форми й види страхування.

Страхування майна від вогню. Страхування майна від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна.

Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції, що виробляється; за забезпечення зайнятості робочих місць; за забруднення навколишнього природного середовища; страхування професійної відповідальності.

Сільськогосподарське страхування

Економічні завдання страхового захисту в сільському господарстві. Форми й види страхування майна сільськогосподарських підприємств. Добровільне страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Характеристика страхових випадків. Страхове забезпечення. Визначення вартості врожаю, обчислення й порядок сплати страхових премій. Добровільні види сільськогосподарського страхування. Страхування сільськогосподарських тварин. Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств.

Страховання технічних ризиків

Необхідність і значення страхування технічних ризиків. Види страхування. Страховання будівельно-монтажних робіт. Умови страхування. Страховання машин від поломок. Страховання електронного обладнання.

Страховання фінансово-кредитних ризиків

Необхідність і значення страхування у фінансово-кредитній сфері. Види страхування фінансово-кредитних ризиків. Сутність та економічний зміст страхування кредитів. Форми забезпечення кредитів: матеріальна або юридична. Страховання ризику неповернення кредиту. Страховання банківських гарантій. Страховання банківських ризиків за Єдиним банківським полісом. Характеристика окремих видів страхування фінансово-кредитних ризиків: страхування прибутку (доходу); страхування депозитів; інші види. Умови страхування.

Страховання майна і відповідальності громадян

Необхідність і значення страхового захисту майна громадян. Розвиток і сучасний стан страхування особистої власності громадян. Види послуг страхових компаній громадянам — власникам майна. Суб'єкти страхування. Страховання будівель і споруд. Страховання права власності на нерухоме майно. Страховання домашнього майна. Інші види страхування майна громадян. Страховий захист відповідальності громадян перед третіми особами. Страховання професійної та іншої відповідальності.

Питання до кваліфікаційного іспиту з дисципліни «Страхові послуги»

1. Страхова послуга та особливості її реалізації
2. Порядок укладання та ведення страхової угоди
3. Страховання життя
4. Страховання від нещасних випадків
5. Медичне страхування
6. Страховання майна та відповідальності підприємств
7. Сільськогосподарське страхування

8. Страхування технічних ризиків
9. Страхування кредитних і фінансових ризиків
10. Автотранспортне страхування
11. Морське страхування
12. Авіаційне страхування
13. Страхування майна та відповідальності громадян

4.ОРІЄНТОВНІ ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Практичні завдання з дисципліни «Податкова система»

Задача 1. Визначити суми податків, які необхідно сплатити з нарахованої заробітної плати в розмірі 18 350 грн.

Задача 2. Визначте податок на прибуток і чистий прибуток, якщо доходи підприємства становлять 1 863 000 грн. (в т.ч. ПДВ), витрати – 1124 500 грн.

Задача 3. Визначте податкове зобов'язання з ПДВ, якщо товар продано за 636 000 грн. (в т.ч. ПДВ). На придбання витрачено 420 600 грн. (в т.ч. ПДВ). Постачальник надав податкову накладну.

Практичні завдання з дисципліни «Бюджетна система»

Задача 1. Розрахуйте суму доходів бюджету разом та структуру доходів за групами бюджетної класифікації на 2023 рік, наведені в таблиці. Прокоментуйте отримані результати. Зробіть висновки та пропозиції.

Задача 2. Визначте окремо суму поточних видатків і видатків розвитку міського бюджету за такими напрямками використання коштів бюджету (в тис. грн.):

- соціальний захист і соціальне забезпечення – 3568;
- соціально-культурна сфера –341;
- інвестиційна діяльність – 102;
- сплата основної частини боргу органів місцевого самоврядування – 28;
- охорона здоров'я – 9520;

- державне управління – 823;
- придбання обладнання, транспортних засобів та іншої техніки – 56;
- реалізація програми соціально-економічного розвитку міста – 148;
- фізична культура і спорт – 12,
- проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки, що підлягає продажу – 25.

Задача 3. Виконання видатків Державного бюджету України у поточному році, яке заплановане на рівні 49 573,5 млн. грн., у першому півріччі і становило 38,7%.

Витрати на галузі промисловості та будівництва, сільського і лісового господарства та рибного господарства і мисливства, транспорту і зв'язку та телекомунікацій і інформатики фактично склали у цьому періоді відповідно 981,1; 520,9; 381,3 млн. грн. Знайти питому вагу бюджету розвитку, пов'язаного з фінансуванням галузей матеріального виробництва, у видатках Державного бюджету за перше півріччя поточного року.

Практичні завдання з дисципліни «Страхові послуги»

Задача 1. Середня вартість врожаю гречки з одного гектару складає 14 тис. грн. Загальна площа посіву під врожай поточного року 8 га. Визначити розмір збитку агрофірми за умови повної втрати врожаю від посухи, якщо він був застрахований на 80% від вартості.

Задача 2. Громадянин Петров П.П. уклав договір страхування за системою першого ризику. Вартість застрахованого майна складає 20000 грн., договір укладено на суму 7000 грн. В результаті пожежі Іванову П.П. завдано збиток 1) на суму 6000 грн.; 2) на суму 8500 грн. Визначити суми відшкодування для цих випадків

Задача 3. Вартість застрахованого автомобіля 150000 грн., в результаті ДТП сума збитку становить 50000 грн., розмір страхової суми по договору становить 80000 грн. Розрахуйте суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Задача 4. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо за договором

передбачена безумовна франшиза 3% від суми збитку, а збиток склав 15000 грн.

Практичні завдання з дисципліни «Банківські операції»

Задача 1. Депозит на суму 500 тис. грн. розміщений у банку терміном на два роки зі сплатою доходу щомісяця з розрахунку 15% річних. Розрахувати місячний дохід за простими відсотками.

Задача 2. Кредит надано під просту ставку 22 % річних на 250 днів. Розрахуйте суму, яку отримає позичальник та суму процентних коштів, якщо величина кредиту складає 40 тис. грн.

Задача 3. Вексель на суму 124 тис. грн. обліковано в банку за 60 днів до дня платежу за ставкою 15 % річних. Визначити суму дисконту та суму, яка буде сплачена власнику векселя.

Задача 4. Банк надає кредит у сумі 300 тис. грн. на 6 місяців під 23% річних. Комісія за видачу кредиту 0,24% від суми кредиту. Нарахування процентів відбувається щомісячно на залишкову суму. Скласти графік погашення кредиту.

Задача 5. На основі наведених даних скласти баланс банку (млн. грн.) : золоті запаси -10, власний капітал -50, цінні папери -100, резерви -50, готівка в обігу – 200, готівка в касі -5, кредити іншим банкам – 130, депозити -15, кредити уряду -70.

Задача 6. Скласти баланс банку та визначити величину власних, залучених та запозичених коштів на основі наведених даних (млн. грн.): резервний капітал - 20, кошти на кореспондентському рахунку в НБУ-25, статутний капітал-40, кредити від інших банків-17, каса-13, дебітори-24, кредитори -5, депозити фізичних осіб - 36, кредити іншим банкам – 70, спецфонди банку - 14

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: Навч. посібник. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2020.
2. Субботович Ю.Л. Прибуток – регулятор господарської діяльності підприємницьких структур // Фінанси України. – 2016. – № 12. – с.81–84.
3. Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / За ред. А. М. Мороза та М. Ф. Пуховкіної. — К.: КНЕУ, 2019.
4. Базилевич В.Д. Баластрик Л.О. Державні фінанси України. К. – 2018.
5. Рябініна Л.М., Банківські операції: [Навчальний посібник] / за ред. Рябініної Л.М. Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. . - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с..
6. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави. — К.: НІОС, 2018.
7. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2020.
8. Податкова система України: Підручник / В.М. Федосов, В.М. Опарін, Г.О. П'ятаченко та ін.; за ред. В.М. Федосова. – К.: Либідь, 2015.-с.42.
9. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування. Навч. Посіб. / М.Пітцик, В.Кравченко, Е.С. Моньйо, Б. Фонтан, В. Черніков та ін./– К., 2014.
10. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. — К.: КНЕУ, 2018.
11. О.П.Кириленко Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). – К.: НІОС, 2017.
12. Фінанси зарубіжних корпорацій / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова. — К.: Либідь, 2020.
13. Базилевич В.Д. Базилевич К.С. Макроекономіка. – К. – 2016.
14. Фінанси: Навч посібник./ В.С. Згорський. О.Д. Вовчак., І.Г. Благун, І.Р. Чуй.– 2-ге вид., стер. – К.: Знання,2018.
15. Шарль Бланкарт, Державні фінанси в умовах демократії //За наук. ред В.М.Федосова – К.,Либідь, 2018. – 654 с.

16. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2014.
17. Василик О. Д. Податкова система України: Навчальний посібник. — К.: ВАТ „Поліграф книга”. — 2014. — 478 с.
18. Ющенко В., Лисицький В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні. — К.: Скарби, 2020.
19. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2018.
20. Бюджетна система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. В.П. Хомутенко. — Одеса: Видавництво Бартенєва, 2014. — 392 с.
21. Демиденко Л.М. Розвиток теорії оподаткування вченими Заходу// Фінанси України №5. — 2014. — С.40–45.
22. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України. — К.: Ніос. — 2017. — 460 с.
23. Демиденко Л.М. Мито і митна політика в умовах глобалізації//Фінанси України №1. — 2016. — С.30–37.
24. Демиденко Л.М. Окремі питання майнового оподаткування. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка, вип. 2018, — с.78–82.
25. Демиденко Л.М. Оподаткування доходів громадян: досвід США та України//Фінанси України №9. — 2018. — С.30–34.
26. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки / Пер. з нім. С. І. Терещенко та О. О. Терещенка; Передмова та наук. редагування В. М. Федосова. — К.: Либідь, 2018.
27. Бюджетна система : навч. посіб. / Н. І. Климаш, К. В. Багацька, Н. І. Дем'яненко та ін. ; за заг. ред. Т. А. Говорушко. — Львів : «Магнолія 2006», 2014. — 296 с.
28. Волкова І.А. Бухгалтерський Бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках : навч. посіб. / І.А. Волкова, О.Ю. Калініна; — К.: Центр учбової літератури. 2013. — 520 с.

29. Демиденко Л.М. Удосконалення прямого оподаткування в напрямку інтеграції в ЄС // Фінанси України. – 2016. – №4. – С.124–129.
30. Бюджетна система : навч. посіб. / І. Л. Шевчук, В. О. Черепанова, Т. О. Ставерська. – Друге вид., переробл. і допов. – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. – 284 с.
31. Василик О. Д. Теорія фінансів: Підручник. — К.: Ніос, 2017.
32. Державні фінанси: Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі/ Пер. з англ. К., "Основи", 2015, 542 с.
33. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський Бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках України: Навчальний посібник. – К.:КНЕУ, 2016. – 636 с.
34. Гроші та кредит: Підручник / За ред. Б. С. Івасіва. — К.: КНЕУ, 2019.
35. Крисоватий А.І., Десятник О.М. Податкова система: Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2017. – 331 с.
36. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». – К., 2017. – 184 с.
37. Бюджетна система. Практикум : навч. посіб. [Електронний ресурс] / За наук. ред. проф. В. М. Федосова. — [Кондратюк С. Я., Жибер Т. В., Коломієць Г. Б. та ін.] — К.: КНЕУ, 2015. — 454
38. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2019.
39. Лютий І.О. та інш. Податки на споживання в економіці України. – К.: Знання, 2016.
40. Дема Д.І., Фещенко Н.М., Шубенко І.А. Бюджетна система: навч посібник / Д.І. Дема, Н.М. Фещенко, І.А. Шубенко; за заг. ред. Д.І. Деми. – Житомир:Житомирський національний агроекологічний університет, 2014. – 500 с
41. Литвин Н.Б. Фінансовий Бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках (у контексті МСФЗ): підручник. – К.: «ХайТек Прес», 2014. – 608 с.
42. Огляд міжнародних податкових систем: проблеми уникнення подвійного оподаткування // Митна справа – 2018 – №1 – С.121–126.

43. Державні фінанси: Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / Пер. з англ. — К.: Основи, 2019.
44. Бюджетна система в таблицях і схемах : Навчальний посібник / [Ситник Н.С., Західна О.Р., Стасишин А.В., Шушкова Ю.В]. – Львів : Видавництво: Апріорі, 2017. – 180 с.
45. Єпіфанова А. О., Сало І. В., Дьяконова І. І. Бюджет і фінансова політика України: Навч. посібник — К.: Наук. думка, 2020.
46. Податкова система України: Підручник / В.М. Федосов, В.М. Опарін, Г.О. П'ятаченко та ін.; за ред. В.М. Федосова. – К.: Либідь, 2018. – с.42.
47. Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник: 3-тє вид., випр. та доп. — К.: Т-во «Знання», 2019.